

Nu alweer voor het tiende jaar zijn Nelly van Brederode (Indonesië, 1953) en Hans Roersma (Petten, 1955) namens Staatsbosbeheer de vogelwachters op Rottumerplaat. Ze houden ongenode gasten van het eiland, registreren al te laag vliegende helikopters en vliegtuigjes die verstoring veroorzaken, en monitoren onder andere de broedvogels, en wadvogels. Op verzoek van Sovon onderzoeken ze daarnaast de broedbiologie van de Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen

I N

Aan het erf gekluisterd in het paradijs

Zó moet Tantalus zich dus hebben gevoeld. De spreekwoordelijke kwelling van de koning uit de Griekse mythologie - dorstig staand in onbereikbaar water en hongerig onder steeds wegwaaiende fruittakken - ervaar je een klein beetje als je in het broedseizoen op Rottumerplaat bent. Je wilt er op uit trekken, de duizenden Rosse grutto's, Zilverplevieren en Bonte Strandlopers op de hoogwater vluchtplaatsen bekijken. Je wilt de Lepelaars van dichtbij zien. En als je Sovon-medewerker Peter de Boer bent, gewend om roofvogelnesten te inspecteren, dan zou je het liefst meteen naar die paar Abelen aan de westpunt van het eilandje gaan om dat ene nest van die Rottumer Buizerd te onderzoeken. Maar het mag niet van de vogelwachters. En met een goede reden.

Zodra je de stoep van de drie geschakelde huisjes aan de oostpunt van Rottumerplaat afstapt wordt je omringd door alarmerende Scholeksters, Dwergsterns, Visdieven en Noordse Sterns. "Ook die Bontbekpleviertjes zijn zich nu net aan het vestigen", zegt Nelly van Brederode, "dus als we niet per se weg moeten, blijven we zo dicht mogelijk bij het huis." Gelukkig staat een meer dan acceptabel alternatief onder handbereik. De karakteristieke groene uitkijktoren van 'Plaat' - 'Oog' herken je aan het gietijzeren baken - geeft een geweldig uitzicht op nagenoeg iedere uithoek van het eiland.

Vanaf de toren heb je onder andere een goed zicht op de vele crèches van Eidereenden, die onder begeleiding van diverse vrouwtjes en soms een enkel mannetje de Waddenzee op trekken. Een crèche van een stuk of vijftien pullen die vlak voor de toren de zee op trekt, wordt op de huid gezeten door een Zilvermeeuw. De eendagskuikens vormen een potentieel makkelijke hap voor de meeuw. Maar een woerd blijft fanatiek tussen de pullen en de meeuw zwemmen. De Zilvermeeuw komt er niet aan te pas. Van Brederode noteert het aantal pullen en vrouwtjes in het logboek dat in de toren ligt.

"Die Eidereenden zijn een verhaal apart", vertelt haar partner en collega-vogelwachter Hans Roersma. "Gedurende ons hele verblijf tellen we mannen, vrouwen en jongen. Op een gegeven moment ben je een hoop vrouwtjes 'kwijt'. Daarvan moet je dan aannemen dat die zitten te broeden. We moeten het met die afgeleide informatie doen, want we gaan niet actief naar nesten zoeken. Ondanks de behoorlijke predatiedruk van meeuwen, is het broedsucces van de Eiders voldoende om een stabiele populatie op Rottumerplaat te handhaven. Eén vijfde van de Nederlandse broedvogels ziet hier."

Rille Eiders

De kwetsbare broedende Eiders zijn dan ook een belangrijke reden om nóg terughoudender te zijn met wandeltochten over het eiland. Als we met een groepje onderzoekers en hulpkrachten op weg zijn naar de Zilvermeeuwenkolonie, om 'enclosures' te gaan zetten, is Van Brederode nèt te laat met waarschuwen voor een gemarkeerd nest aan de rand van het paadje. "STOP!" roept ze nog naar de voorste van de groep. Maar het vrouwtje Eider vliegt al op. We dekken de eieren af met wat helmgras en lopen snel door. "Eén of twee keer zo'n verstoring is geen punt", weet Van Brederode. "Maar als het te vaak gebeurt, dan eindigen de eieren zonder pardon in de maag van een meeuw."

Sovon-er Peter de Boer, die een paar dagen op het eiland is om te helpen bij het meeuwen-onderzoek, is oprecht verbaasd over de 'rille' Eiders van Rottum. "In mijn onderzoeks-

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buijter maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Bijgaande foto's zijn ook van zijn hand.

gebied op Vlieland kunnen we de vrouwtjes bijna met de blote hand van het nest halen. Waarom zijn ze hier zo schrikkerig?" We filosoferen er lustig op los, maar komen niet tot een logische verklaring.

Aangekomen in de meeuwenkolonie wacht het edele handwerk. Met lange bamboestokken en rollen van vele meters kippengaas gaan we hekjes bouwen om clusters van meeuwenesten. "Zorg dat je de zichtbare aanvoer-routes naar het nest meeneemt", instrueert De Boer. "Dat zijn die looppaadjes waar de meeuwen overduidelijk iedere keer overheen lopen. En denk ook aan het meenemen van wat grote plukken helm binnen de omheining. Die moeten de jongen als dekking kunnen gebruiken als het erg zonnig zou worden."

Binnen drie kwartier zijn een stuk of twintig meeuwenesten omgeven door gaas. De jongen zullen de enclosures niet kunnen verlaten voor ze vliegvlug zijn, wat Van Brederode en Roersma de kans geeft om ze op gezette tijden te meten en te wegen. Aan de hand van de braakballen bij de nesten kunnen ze bovendien de voedsel-ecologie in de gaten houden. Terwijl de hulptroepen de bamboesplinters in hun handen werken bij het zetten van de hekjes, instrueert De Boer het nichtje van Roersma hoe ze braakballen moet verzamelen bij de nesten. De leerlinge van vijf-havo heeft de voedsel-ecologie van Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw tot haar profielwerkstuk 'Natuur en Gezondheid' gekozen. Niet gek natuurlijk, als je oom zo'n geweldige voorjaarsbaan heeft.

Stakende kotters

Bij de nesten van de Zilvermeeuwen vinden we vooral braakballen met schelpen. De eenjarige kokkeltjes zijn in één stuk naar binnen en weer naar buiten gegaan. De grotere schelpen zijn als gruis in de braakbal terecht gekomen. "Zilvermeeuwen zijn een stukje logger dan de Kleine Mantels", vertelt De Boer. "Die moeten het tegenwoordig vooral hebben van schelpen. Kleine mantels zijn veel wendbaarder en hangen vaker achter de viskotters. Bij die nesten vindt je dus veel kleinere braakballen, met vooral werveltjes en gehoorbeentjes van vissen." Roersma beaamt: "Vorig jaar hebben de garnalenkotters een tijdje gestaakt, dus dat heeft het broedsucces van de Kleine mantels mogelijk beïnvloed. Ons eerste onderzoeksjaar is mogelijk dan ook niet representatief."

"We hebben hier nog wel een paar opportunistische Zilver-

meeuwen in de kolonie, die waarschijnlijk op het Duitse buureiland Borkum de afvalbakken afstruinen. Je hebt er die vooral verpakkingen van leverworst in hun braakballen hebben, en andere die juist weer op spareribs lijken te specialiseren."

Het meeuwenonderzoek op Rottum loopt sinds 2011 en is het resultaat van veel overleg en onderhandeling met de beheerders van Staatsbosbeheer. Roersma: "Sinds de beheerders van Rijkswaterstaat begin jaren negentig definitief hun handen van Rottum hebben afgetrokken is de natuur hier heer en meester. Plaat en Oog zijn niet meer van wezenlijk belang voor de kustverdediging van Groningen en Friesland. Er wordt geen helm meer geplant en er worden geen stenen matten onderaan de stuifdijk gelegd om het eiland tegen de elementen te beschermen. Als er stukken van het eiland in zee verdwijnen, dan is dat zo. De overheid wil de natuur dan ook zo veel mogelijk haar eigen gang laten gaan. Dat geldt ook voor eventuele ingrepen ten behoeve van onderzoek. Maar voor het meeuwenwerk zijn we een uitzondering overeengekomen die ook past in het trilaterale Waddenverdrag tussen Nederland, Duitsland en Denemarken. De drie landen hebben afgesproken om de reproductie in deze beschermde gebieden te volgen."

Roersma is enthousiast over dit deel van het werk. "Het is natuurlijk een uitgelezen kans. Rottumerplaat is beschermd gebied van de hoogste categorie. Dan is het machtig interessant om te zien wat de consequenties zijn voor bijvoorbeeld het broedsucces van deze meeuwen. We vergelijken de resultaten van dit werk met het onderzoek van Kees Camphuysen, die de meeuwenkolonie op Texel onderzoekt."

Helikopter

Van oudsher de belangrijkste reden om vogelwachters op eilandjes als Rottum, Griend of Engelsmanplaat te zetten is het voorkómen van verstoring. Roersma: "Een enkele keer houden we clandestiene wadlopers of kanoërs tegen. En vorig jaar stonden er hier ineens twee tieners voor de deur toen we zaten te eten. Die waren met hun ouders aan het zeilen en waren voor het eiland drooggevallen. 'Gaan jullie maar eens bij die mensen kijken' had hun vader gezegd, en op ons huis geweest. Maar de meest serieuze verstoringen komen toch uit de lucht. Vliegtuigjes die te laag overvliegen, of nieuwsgierige helikopterpiloten die een paar rondjes extra maken. Dan gaat de hele boel de lucht in. De grote waarde van dit gebied is de rust, dus het zou goed zijn om bijvoorbeeld ook op de luchtmachtbases in de omgeving nog eens een lezing te geven over het belang van dit gebied als broedplaats, rustplek en tankstation voor vogels."

De meest bijzondere vogel die we deze dagen op Rottum zien heeft Roersma in de werkschuur liggen. Tussen de wervels en een

Nationale Tuinvogeltelling 2012

prachtige schedel van een bruinvis, en nog zo wat resten van dieren die op het strand zijn gevonden, ligt het goeddeels vergane maar nog prima herkenbare lijk van een Griel. En het mooiste is: de vogel heeft nog kleurringen ook! "We hebben al contact gezocht met de leider van een project in Engeland, waar Grielen worden gekleurnd. Ik hoop binnenkort de levensgeschiedenis van deze vogel opgestuurd te krijgen."

Je kan je slechtere plekken indenken om je leven te eindigen dan de duinen van Rottumerplaat.

● Rob Buitier

*Een prima herkenbaar lijk van een Griel.
En het mooiste is: de vogel heeft nog
Engelse kleurringen ook!*

De Nationale Tuinvogeltelling van 21 en 22 januari (vlak vóór de korte, maar strenge winterperiode) werd voor de 9e keer georganiseerd door Vogelbescherming Nederland, in samenwerking met Sovon dat de analyse van de gegevens voor haar rekening nam. Het werd een succesvolle telling, ondanks het matige weer, met meer dan 40.000 deelnemers en ruim 28.000 tellingen.

De Top 10 van hoogste aantallen is al jarenlang (nagenoeg) stabiel, maar er zijn altijd soorten die stuivertje wisselen (tabel 1). Dit jaar is de Spreeuw van plaats 6 (in 2010) naar 10 gekukeld. De Kauw steeg van 7 naar 5.

Tabel 1. Top 10 van talrijkste soorten.

1. Huismus	129.485
2. Koolmees	73.414
3. Merel	53.679
4. Pimpelmees	47.408
5. Kauw	45.698
6. Vink	37.087
7. Turkse Tortel	34.291
8. Houtduif	25.747
9. Ekster	24.734
10. Spreeuw	23.442

Tabel 2. Top 10 van meest verspreide soorten.

1. Merel	21.763
2. Koolmees	21.046
3. Roodborst	16.486
4. Pimpelmees	16.119
5. Huismus	13.636
6. Turkse Tortel	13.041
7. Ekster	12.072
8. Vink	11.866
9. Houtduif	10.316
10. Heggenmus	9456

De Merel is wederom de soort die in de meeste tuinen gezien is (tabel 2). In 21.763 tuinen werd tenminste één Merel waargenomen. In totaal werden 86 verschillende vogelsoorten waargenomen: dat zijn er vier meer dan in 2010 (en 2009).

Over de deelnemers...

In totaal werden 28.232 tellingen doorgegeven (in 2011 28.374, in 2010 36.909), met iets meer vrouwen dan mannen (50,2% vrouwen, 49,8 mannen) onder de deelnemers. In postcodegebied 6721 (Bennekom) werden de meeste tellingen uitgevoerd, namelijk 78, gevolgd door postcodegebied 5283 (Dronten) met 66 tellingen. Gemeente Bennekom was ook een jaar eerder koploper. Trouwe tellers daar dus!

Over de vogels...

Dit jaar werden er (na correctie voor dubbel tellingen en onwaarschijnlijke waarnemingen) ruim 630.000 vogels geteld, verdeeld over 86 soorten. Ervaren waarnemers zien over het algemeen meer soorten en hogere aantallen dan minder ervaren waarnemers.

Zo zien waarnemers die vaker hebben meegedaan net iets meer soorten en vogels dan nieuwkomers. Het grootste verschil zit tussen 'onervaren' waarnemers en mensen die al meedoen met telprojecten van Sovon: die zien gemiddeld drie soorten en bijna tien vogels meer dan de 'onervaren' waarnemers.

De tot begin februari zachte winter nodigde enkele soorten uit om te blijven hangen. De Tjiftjaf was met 45 ex. weer terug na een jaar afwezigheid. Van de Zwartkop verschenen er 165 op de lijst. Van de Pestvogel ontbrak echter ieder spoor, terwijl er een jaar eerder 144 werden geturfd. Gemiddeld werden tijdens een telling ongeveer 24 vogels waargenomen, verdeeld over gemiddeld 7,5 soorten. In 2011 ging het om iets hogere aantallen (bijna 28 vogels) en meer soorten (8,6). De zachte winter en de telomstandigheden (veel wind en regen) van dit jaar hadden ongetwijfeld invloed op aantallen en soorten. Voeren helpt, dat is bekend. Voeren levert gemiddeld bijna twee soorten meer op dan wanneer er niet gevoerd wordt. Kijk voor het volledige verslag op www.tuinvogeltelling.nl of de Sovon-site.

● Harvey van Diek